

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΕΙΔΗ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ:

ΑΚΛ= *Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας για το Λύκειο. Μέρος Β' (επ. Ν. Ορφανίδης, Στ. Παπαντωνίου, Α. Παναγίδης), Λευκωσία, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2006 (1998).*

ΑΝΠ= *Ανθολογία Νεοελληνικής Ποίησης για την Τρίτη Λυκείου (επ. Νίκος Ορφανίδης-Στέλιος Παπαντωνίου), Λευκωσία, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2015 (1977).*

ΔΕΕ= Δείκτες Επιτυχίας και Δείκτες Επάρκειας: Λογοτεχνία Γ' Λυκείου Κοινού Κορμού:
http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/analytiko_programma.html

Κασσωτάκης: 2013= *Μιχάλης Κασσωτάκης, Η αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών. Θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές εφαρμογές, Αθήνα, Γρηγόρης, 2013.*

ΚΕΕ Α' = Εκδόσεις για την αξιολόγηση των μαθητών: Α' ΤΑΞΗ: Νεοελληνική Λογοτεχνία
<http://www.kee.gr/html/themata.php?&ID=13>

ΚΕΕ Γ' = Εκδόσεις για την αξιολόγηση των μαθητών: Γ' ΤΑΞΗ: Νεοελληνική Λογοτεχνία: Νεοελληνική Λογοτεχνία Γενικής Παιδείας: <http://www.kee.gr/html/themata.php?&ID=109>

ΚΚΛ= *Κείμενα Κυπριακής Λογοτεχνίας, Λευκωσία, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2015.*

ΚΝΕΛ Α' = *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γενικού Λυκείου (επ. Ν. Γρηγοριάδης κ.ά.), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος», 2014.*

ΚΝΕΛ Γ' = *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Γενικού Λυκείου (επ. Ν. Γρηγοριάδης κ.ά.), Αθήνα, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος», 2014.*

ΝΕΛ= *Νεότερη Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία. Ανθολόγιο μεταφράσεων Β' Γενικού Λυκείου (επιλογής), Αθήνα, ΟΕΔΒ, 2008: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B125/668/4442,19869/>*

ΠΕ= Παγκύπριες Εξετάσεις

Πεσκετζή:1995= *Μαρία Κωνσταντίνου Πεσκετζή, Η διδασκαλία του λογοτεχνικού κειμένου σε μαθητές ηλικίας 15-18 ετών στην Ελλάδα, Αγγλία και Γερμανία κατά τη δεκαετία του '80. Σύγκριση διδακτικών προσεγγίσεων (διδ. δ.), Αθήνα, Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1995.*

Χοντολίδου:1989= *Ελένη Χοντολίδου, Το μάθημα της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στην Αγγλία και στην Ελλάδα. Συγκριτική θεώρηση (διδ. δ.), Θεσσαλονίκη, Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1989.*

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όπου το εισαγωγικό ρήμα της ερώτησης τοποθετείται σε αγκύλες, αυτό δεν υπήρχε στην πηγή της ερώτησης. Μερικές από τις ερωτήσεις αναφέρονται σε κείμενα που δεν περιλαμβάνονται στην εξεταστέα ύλη της Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τα είδη ερωτήσεων στο μάθημα της Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου, που καταγράφονται στη συνέχεια, κατηγοριοποιούνται με βάση την ταξινόμια Bloom (1956) και αντιστοιχίζονται με τους Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας του μαθήματος. Η κατηγοριοποίηση των ερωτήσεων θεωρείται χρήσιμο εργαλείο για στοχευμένη, μεθοδική και συστηματική ανάπτυξη του συνόλου των νοητικών δεξιοτήτων των μαθητών, με ιεράρχηση από τις κατώτερες στις ανώτερες.
2. Οι ερωτήσεις που αφορούν αποκλειστικά το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων ενδείκνυται να αξιοποιούνται στην αρχή του μαθήματος ή του διαγωνίσματος ή της εξέτασης. Από αυτές προχωρούμε επαγωγικά και ενίοτε μαιευτικά σε πιο απαιτητικές ερωτήσεις που αφορούν τη συνεξέταση μορφής και περιεχομένου, την ανάλυση ή και αξιολόγηση του αξιακού περιεχομένου, τη συνανάγνωση κειμένων κλπ.
3. Τα στοιχεία λογοτεχνικού γραμματισμού (λογοτεχνικοί όροι, αφηγηματολογικά στοιχεία, στοιχεία ποιητικής κ.ά.) συνεξετάζονται λειτουργικά με το περιεχόμενο. Επομένως, είναι προτιμότερο να αποφεύγονται ερωτήσεις που αφορούν αποκλειστικά τα στοιχεία λογοτεχνικού γραμματισμού, χωρίς στη συνέχεια να σχολιάζεται η λειτουργία τους σε συνάρτηση με το περιεχόμενο. Άλλωστε, τέτοιου είδους ερωτήματα επιδέχονται πολύ σύντομες απαντήσεις και ελέγχουν μόνο τη δεξιότητα της απομνημόνευσης.

ΕΙΔΗ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1. **Γνώση:** Ανάκληση πληροφοριών. Αξιολογείται η νοητική δεξιότητα της απομνημόνευσης (Κασσωτάκης: 2013, 193). Από μνήμης παράθεση σημείων δράσης, ενεργειών κλπ. Απόδοση, αλλά όχι ερμηνεία του περιεχομένου. (Χοντολίδου: 1989, 70)

Ενδεικτικά ρήματα ερωτήσεων: Αναγνωρίζω, αναφέρω, αφηγούμαι, εντοπίζω, καθορίζω, καταγράφω, ορίζω, παραθέτω, περιγράφω, προσδιορίζω

Παραδείγματα:

α) Να αναφέρετε: (α) τις δύο εκδοχές του μύθου της Ελένης και (β) την πηγή από όπου αντλεί καθεμιά από αυτές τις εκδοχές ο ποιητής. (Γ. Σεφέρης, «Ελένη»:) (ΚΕΕ Α΄: 79, ερ. 2)

[ΔΕΕ: 18, 24]

β) [Να προσδιορίσετε] σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται η προμετωπίδα του ποιήματος. (Γ. Σεφέρης, «Σαλαμίνα της Κύπρος» (ΑΝΠ: 92, ερ.2) **[ΔΕΕ: 24]**

2. **Κατανόηση:** Σύλληψη του νοήματος, αναδιήγηση περιεχομένου, ερμηνεία μεταφορών, συμβόλων κλπ. (Κασσωτάκης: 2013, 198-199), προσδιορισμός ή και επεξήγηση σημασιών, νοημάτων, θεμάτων, δομικών στοιχείων.

Ενδεικτικά ρήματα ερωτήσεων: αιτιολογώ, διευκρινίζω, δικαιολογώ, εξηγώ, ερμηνεύω, καθορίζω, περιγράφω, ταξινομώ, συνοψίζω

2.1. **Απόδοση του νοήματος ή αναγνώριση της σημασίας ενός λογοτεχνικού κειμένου ή των μερών του:** Με βάση το ίδιο το κείμενο, αλλά και τις γενικότερες γνώσεις των μαθητών (Χοντολίδου: 1989, 77- Πεσκετζή: 1995,143)

Παραδείγματα:

α) Αποδώστε το νόημα του δίστιχου:

Θεέ μου Πρωτομάστορα * μ' έζωσες τις ακρογιαλιές
Θεέ μου Πρωτομάστορα * στα βουνά με θεμέλιωσες
(Οδυσσέας Ελύτης, *Το Άξιον Εστί*, Άσμα δ') (ΠΕ: 2006)

β) Να αιτιολογήσετε τον τίτλο του μυθιστορήματος με βάση το περιεχόμενό του (να αναφέρετε δύο λόγους). (Δ. Χατζής, *Το διπλό βιβλίο*) (ΠΕ: 2009) [ΔΕΕ: 10]

γ) Στο πιο πάνω ποίημα ο Ονήσιλος και οι μέλισσες λειτουργούν συμβολικά. Να ερμηνεύσετε τα σύμβολα αυτά. (Π. Μηχανικός, «Ονήσιλος») (ΠΕ: 2009) [ΔΕΕ: 6]

δ) [Να εξηγήσετε] τι συμβολίζουν στο ποίημα ο “αόρατος θίασος”, οι “εξαίσιες μουσικές” και τα “εξαίσια όργανα” (Κ.Π. Καβάφης, «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον») [ΚΕΕ Γ': 35, ΕΡ. 2] [ΔΕΕ: 6]

ε) Να εξηγήσετε γιατί ο Σκουρογιάννης (απόσπασμα Ι) καταφεύγει στο δάσος και ο Πετρής (απόσπασμα ΙΙ) στον πορτοκαλόκηπό του. (Δ. Χατζής, *Το διπλό βιβλίο* – Γ.Φ. Πιερίδης, «Ο πορτοκαλόκηπος») (ΠΕΕ: 2016) [ΔΕΕ: 10, 11] [ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ – ΑΝΑΛΥΣΗ]

2.2. **Προσδιορισμός και διερεύνηση των δομικών στοιχείων του κειμένου (τόπος, χρόνος, περιστάσεις, πλοκή, λύση κλπ.)** (Πεσκετζή: 1995, 142)

Παραδείγματα:

α) [Να καθορίσετε] ποιος είναι ο τόπος και ο χρόνος όπου τοποθετείται το ποίημα (θα στηριχθείτε στα στοιχεία που δίνει το εισαγωγικό σημείωμα και το ποίημα) (Τ. Σινόπουλος, «Ο Φίλιππος») (ΚΝΕΛ Γ': 19) [ΔΕΕ: 25]

β) Το αφήγημα παρουσιάζει μια έκθεση γεγονότων με πολύ συνοπτικό τρόπο. Να εντοπίσετε αυτές τις χρονικές στιγμές και να παρατηρήσετε τις αντιστοιχίες τους [Θ. Βαλτινός, «Ο Παναγιώτης» (συνεξεταζόμενο)] (ΚΝΕΛ Γ': 313) [ΔΕΕ: 10, 16]

γ) [Να αναφέρετε] ποια είναι τα μέρη του ποιήματος και [να εξηγήσετε] ποιος είναι ο ρόλος των στ. 7, 8, 12, 19 στη δομή του (Κ.Π. Καβάφης, «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον») (ΚΕΕ Γ': 34, ερ. 1) [ΔΕΕ: 25]

δ) [Να ερμηνεύσετε / Να εξηγήσετε] γιατί το επίκεντρο της ποιητικής αφήγησης μεταφέρεται από τη Λάρισα στη Μακεδονία και από τον Φίλιππο στη κυρία Πανδώρα. (Τ. Σινόπουλος, «Φίλιππος», ΚΕΕ Γ': 118, ερ. 9) [ΔΕΕ: 11]

3. Εφαρμογή: Αξιοποίηση της γνώσης σε νέα κατάσταση

Ενδεικτικά ρήματα ερωτήσεων: αξιοποιώ, εισηγούμαι, επιδεικνύω, εφαρμόζω, κωδικοποιώ, παρουσιάζω, προεκτείνω

3.1. **Εφαρμογή βιογραφικών πληροφοριών: συνδυασμός γνώσεων για τον συγγραφέα με το υπό εξέταση λογοτεχνικό κείμενο** (Χοντολίδου: 1989, 71 – Πεσκετζή: 1995, 139)

Παραδείγματα:

α) [Να εξηγήσετε] (α) ποιο είναι το κοινό στοιχείο ανάμεσα στον Γ. Σεφέρη και στον Τεύκρο και (β) πώς συνδέονται με την Κύπρο. (Γ. Σεφέρης, «Ελένη») (ΑΝΠ: 89, ερ. 5) **[ΔΕΕ: 18, 19]**

β) Ο Ελύτης υπηρέτησε στον πόλεμο του 1940. Να εντοπίσετε τα στοιχεία του ποιήματος που δείχνουν ότι έζησε αυτή την εμπειρία. (Οδ. Ελύτης, «Ο ύπνος των γενναίων») (ΚΕΕ Γ': 95) **[ΔΕΕ: 18]**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι ερωτήσεις εφαρμογής βιογραφικών πληροφοριών χρησιμοποιούνται με φειδώ και μόνο εκεί που κρίνεται ότι οι πληροφορίες αυτές όντως είναι αναγκαίες, για την ερμηνευτική προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου

3.2. Ανίχνευση μέσα στο κείμενο στοιχείων που μαρτυρούν την πρόθεση του συγγραφέα **Πεσκετζή: 1995, 139)**

Παραδείγματα:

α) [Να αποδώσετε] το νόημα των στίχων: «Κι έγειρα νεκρός / Άδοξος, άθλιος,/ καταραμένος απ' τον Ονήσιλο [ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ] και (β) [Να εξηγήσετε] τι επιχειρεί ο ποιητής προβάλλοντας αυτή την εικόνα της αποτυχίας ή της χρεοκοπίας [ΕΦΑΡΜΟΓΗ: ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΠΡΟΘΕΣΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ] (Π. Μηχανικός, «Ονήσιλος») (ΑΚΛ, 144: ερ. 3) **[ΔΕΕ: 6]**

β) [Να εξηγήσετε] γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής επιλέγει τον τίτλο *Ρωμιούσνη* (και όχι π.χ. *Ελληνισμός*) για την ποιητική αυτή σύνθεση. (Γ. Ρίτσος, *Ρωμιούσνη*) (ΚΕΕ Α': 106) **[ΔΕΕ: 6]**

3.3. Εφαρμογή της ιστορίας της λογοτεχνίας, της πολιτικής/κοινωνικής/πολιτισμικής ιστορίας. Το λογοτεχνικό κείμενο ως μαρτυρία των ιστορικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών της εποχής του (π.χ. ιστορικό / κοινωνικό πλαίσιο κλπ.) (Χοντολίδου: 1989, 71 - Πεσκετζή: 1995, 138)

Παραδείγματα:

α) [Να παρουσιάσετε] τις πολιτικές καταστάσεις και τις ανθρώπινες συμπεριφορές που καταγγέλλονται στο καθένα από τα πιο πάνω αποσπάσματα. (Μ. Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη. Μέρη του 1969 μ.Χ.» - Π. Μηχανικός, «Ονήσιλος») (ΠΕ: 2007) [ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ] **[ΔΕΕ: 18]**

β) Το ποίημα αποτελεί μια έντονη διαμαρτυρία του Κ. Χαραλαμπίδη κατά της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο (1974). Να εντοπίσετε τέσσερις (4) τραγικές συνέπειες της εισβολής, με αναφορά στους σχετικούς στίχους. (Κ. Χαραλαμπίδης, «Στα στέφανα της κόρης του») (ΠΕ: 2016) [ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ] **[ΔΕΕ: 18]**

γ) «Τράπεζα Συναλλαγών» - «Τουριστικά γραφεία» - «πρακτορεία μεταναστεύσεως» - «τόσα τροχοφόρα»: [Να εξηγήσετε] ποια φαινόμενα που σημάδεψαν την οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της Ελλάδας στη δεκαετία 1960-1970 θίγει ο συγγραφέας μέσα απ' αυτές

τις αναφορές. (Μ. Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη. Μέρη του 1969 μ.Χ.») (ΚΚΕ Γ': 125, ερ. 4) [ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΕΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ] [ΔΕΕ: 18]

δ) Ρεαλισμός, πεζολογία, αντιρομαντισμός είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Καβάφη. Ποια απ' αυτά διακρίνετε στο εξεταζόμενο ποίημα; (Κ.Π. Καβάφης, «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον») (ΚΚΕ, Γ': 33, ερ. 4) [ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΕΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ] [ΔΕΕ 3, 4]

3.4. Εφαρμογή λογοτεχνικών όρων: αναγνώριση μορφικών στοιχείων (π.χ. σχημάτων λόγου, αφηγηματικών τεχνικών, ύφους κειμένου) (Χοντολίδου: 1989, 71 – Πεσκετζή: 1995, 141-142, 145)

Παραδείγματα:

α) Οι δύο ποιητές χρησιμοποιούν κοινούς εκφραστικούς τρόπους για να επιτύχουν τον στόχο τους. Να αναφέρετε δύο από αυτούς και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από τα αποσπάσματα. (Μ. Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη. Μέρη του 1969 μ.Χ.» - Π. Μηχανικός, «Ονήσιλος») (ΠΕ: 2007) [ΔΕΕ: 7]

β) Να εντοπίσετε και να καταγράψετε ένα εκφραστικό μέσο ή άλλο στοιχείο τεχνικής που χρησιμοποιεί ο ποιητής και να εξηγήσετε τον ρόλο που αυτό διαδραματίζει μέσα στο ποίημα (Μ. Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη. Μέρη του 1969 μ.Χ.») (ΠΕ: 2013) [ΔΕΕ: 7]

γ) i. Να εντοπίσεις την αφηγηματική τεχνική του συγγραφέα στο πιο πάνω παράθεμα και να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με στοιχεία από το κείμενο. (Στρ. Τσίρκας, *Αριάννη*) και ii. Να εξηγήσεις τι επιτυγχάνεται με τη χρήση της τεχνικής αυτής (ΠΕ: 2015) [ΔΕΕ: 15]

δ) «Η ειρωνεία είναι από τα κύρια γνωρίσματα της ποιήσεως του Καβάφη». Να εντοπίσετε δύο σημεία του ποιήματος στα οποία υπάρχει ειρωνεία και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. (Κ. Π. Καβάφης, «Αλεξανδρινοί βασιλείς») (ΚΝΕΛ Α': 437, ερ. 6: διασκευή) [ΔΕΕ: 7]

3.5. Ειδολογική και γραμματολογική κατάταξη: Ανίχνευση στοιχείων του κειμένου που το κατατάσσουν σε ένα συγκεκριμένο λογοτεχνικό είδος, ρεύμα, τεχνοτροπία (Πεσκετζή: 1995, 140)

Παραδείγματα

α) Στο βιογραφικό σημείωμα διατυπώνεται η άποψη ότι τα μυθιστορήματα του Φραγκιά τα διακρίνει «η ρεαλιστική επιμονή στη μικρολεπτομέρεια». Νομίζετε ότι αυτό γίνεται με επιδεξιότητα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας παραπέμποντας σε σχετικά χωρία. (Α. Φραγκιάς, *Άνθρωποι και σίτια*) (ΚΝΕΛ Γ': 248, ερ. 7) ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ: ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΤΑΤΑΣΣΕΤΑΙ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΑ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ [ΔΕΕ: 25]

β) Νομίζετε ότι το ποίημα έχει επικό (ηρωικό) χαρακτήρα; Αν ναι, δικαιολογήστε την απάντησή σας. (Γ. Ρίτσος, *Ρωμιούσση*) (ΚΕΕ Α': 108, ερ. 2.3: 3) (ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΕΙΔΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ) [ΔΕΕ: 1]

γ) «Η Αστροφεγγιά του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου είναι ένα μυθιστόρημα ενηλικίωσης, δηλαδή της μετάβασης από την εφηβική στη νεανική ηλικία». Να τεκμηριώσετε αυτή τη θέση με παραδείγματα από τη ζωή του Άγγελου, όπως αυτή εξελίσσεται σε ολόκληρο το μυθιστόρημα. (ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΑΝΙΧΕΥΣΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΚΑΤΑΤΑΣΣΕΤΑΙ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ) [ΔΕΕ: 1]

3.6. Εφαρμογή θεωριών του συγγραφέα: Ανίχνευση ιδεών, αντιλήψεων, θεωριών στο λογοτεχνικό κείμενο (Χοντολίδου: 1989,72-73)

Παραδείγματα

- α) [Να παρουσιάσετε] τις αντιλήψεις του Σεφέρη για τον πόλεμο, όπως φαίνονται στο απόσπασμα: «Φίλοι του άλλου πολέμου... βόηθα να τα ξεριζώσουμε...» (Γ. Σεφέρης, «Σαλαμίνα της Κύπρος») (ΠΕ: 2013) [ΔΕΕ: 30]
- β) [Να καθορίσετε] τη στάση ζωής που προβάλλεται στο ποίημα και [να προσδιορίσετε] τις αξίες της; (Γ. Ρίτσος, *Ρωμιοσύνη*) (ΚΕΕ Α': 110, ερ. 3.2) [ΔΕΕ: 32]

3.7. Εφαρμογή πολιτιστικών πληροφοριών: ανεύρεση στοιχείων μύθου, συσχετισμός του λογοτεχνικού κειμένου με λαϊκές παραδόσεις και θρύλους (Χοντολίδου: 1989, 73)

Παραδείγματα

- α) «Για να κατανοήσουμε το ποίημα, πρέπει να έχουμε υπόψη μας πρώτα δύο αρχαίους μύθους, που αποτελούν τον πυρήνα του»: Να παρουσιάσετε τους δύο μύθους και να εξηγήσετε πώς συνδέονται μεταξύ τους. (Γ. Σεφέρης, «Ελένη») (ΚΕΕ Α': 84, ερ. 1: διασκευή) [ΔΕΕ: 24, 29]
- β) «Στο ποίημα 'Ονήσιλος' μετουσιώνεται ποιητικά ένας θρύλος γύρω από τον ομώνυμο ήρωα». Να αποδώσετε το περιεχόμενο του θρύλου με συντομία και να σχολιάσετε τη συμβολική του λειτουργία. (Π. Μηχανικός, «Ονήσιλος») [ΔΕΕ: 18, 24]

4. Ανάλυση: Διάκριση μερών / συστατικών και συστηματική εξέταση των μεταξύ τους σχέσεων. Ενδεικτικές υποκατηγορίες: Ανάλυση στοιχείων, ανάλυση σχέσεων, ανάλυση οργανωτικών αρχών (π.χ. της συγγραφικής πρόθεσης, του αξιακού περιεχομένου κλπ.) (Κασσωτάκης: 2013, 205)

Ενδεικτικά ρήματα ερωτήσεων: αναδομώ, αναλύω, αντιδιαστέλλω, αντιπαραβάλλω, διακρίνω, εξετάζω, κατηγοριοποιώ, σκιαγραφώ, συγκρίνω, συζητώ, συσχετίζω, ταξινομώ

4.1. Σύγκριση ή αντιπαράθεση χαρακτήρων, κειμένων, τεχνοτροπιών κλπ. (σύγκριση των παραπάνω ως προς συγκεκριμένο χαρακτηριστικό, άξονα ή κριτήριο) (Χοντολίδου: 1989, 71 – Πεσκέτζη: 1995, 143)

4.1.1. Σύγκριση χαρακτήρων / στάσεων προσώπων

Παραδείγματα

- α) [Να διακρίνετε] πώς διαγράφεται ο ρόλος του ποιητή σε σχέση με τη στάση του πλήθους. (Τ. Σινόπουλος, «Ο καιόμενος») (ΠΕ: 2007) [ΔΕΕ: 30, 31, 32]

β) Ο αφηγητής σε εξομολογητικό τόνο συγκρίνει τον εαυτό του με το δεκαεξάχρονο αγόρι. [Να αναλύσετε] τα συναισθήματά του και τις σκέψεις από τις οποίες οδηγείται σ' αυτά. [Να γίνει αναφορά σε τέσσερα σημεία] (Γ. Ιωάννου, «+13/12/43») (ΠΕ: 2013) [ΔΕΕ: 13]

γ) [Να εξετάσετε / Να διακρίνετε] πώς αντιμετωπίζει ο Κώστας και πώς ο Σκουρογιάννης το θέμα της επιστροφής στην πατρίδα, σύμφωνα με το δεύτερο απόσπασμα. Πώς ερμηνεύετε τη στάση του καθενός; (Δ. Χατζής, *Το διπλό βιβλίο*) (ΠΕ: 2010) [ΔΕΕ: 18]

4.1.2 Σύγκριση κειμένων [συνανάγνωση / συνεξέταση]

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Από τη σχολική χρονιά 2017-2018 μία ερώτηση του διαγωνίσματος/εξεταστικού δοκιμίου θα αφορά υποχρεωτικά σύγκριση διδαγμένου με αδίδακτο λογοτεχνικό κείμενο. Η δυνατότητα για ερώτηση που θα αφορά σύγκριση διδαγμένων κειμένων παραμένει.

ΕΙΣΗΓΗΣΗ: Να αποφεύγονται ερωτήσεις με τις οποίες ζητείται σύγκριση των κειμένων εφ' όλης της ύλης (όπως, για παράδειγμα, με την ερώτηση: Να συγκρίνετε τα κείμενα ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο....). Στις ερωτήσεις να καθορίζεται επακριβώς ο άξονας της σύγκρισης (π.χ. θεματολογικός, υφολογικός, αφηγηματολογικός, αξιακός κλπ.). Σε καθεμιά από τις έξι συστηματικές συναναγνώσεις της Γ' Λυκείου εισηγούμαστε ο άξονας σύγκρισης των κειμένων να είναι διαφορετικός.

Παραδείγματα

(α) i. [Να εξηγήσετε] πώς διαγράφεται η έννοια του χρέους και της αξιοπρέπειας απέναντι στον επερχόμενο θάνατο στο καθένα από τα πιο πάνω ποιητικά κείμενα. ii. [Να διακρίνετε] πώς διαφοροποιείται η έννοια αυτή στην κάθε περίπτωση. (Κ. Π. Καβάφης, «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον», Γ. Ρίτσος, *Αποχαιρετισμός*) [ΑΞΟΝΑΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ: ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΣ] (ΠΕ: 2008) [ΔΕΕ: 23, 24, 32]

(β) i. Να αναλύσετε τον στόχο της καβαφικής ειρωνείας σε καθένα από τα αποσπάσματα, δικαιολογώντας την απάντησή σας με αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους. (Κ.Π. Καβάφης, «Αλεξανδρινοί βασιλείς»: στ. 8-13, 18-19 και Κ.Π. Καβάφης, «Καισαρίων»: στ. 1-10). (ΑΞΟΝΑΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ: ΥΦΟΛΟΓΙΚΟΣ) [ΔΕΕ: 7]

(γ) i. Να εξετάσετε τον τύπο του αφηγητή και τη στάση του απέναντι στον κεντρικό ήρωα (δεκαεξάχρονος νεκρός / Παναγιώτης) στα διηγήματα και ii. Να εξηγήσετε πώς διαφοροποιείται το ύφος σε κάθε κείμενο, σε συνάρτηση με τον διαφορετικό τύπο αφηγητή (Γ. Ιωάννου, «+13/12/43» <εξεταστέο> και Θ. Βαλτινός, «Ο Παναγιώτης» <συνεξεταζόμενο>) (ΑΞΟΝΑΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ: ΑΦΗΓΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΣ, ΥΦΟΛΟΓΙΚΟΣ) [ΔΕΕ: 12]

4.1.3. Σύγκριση τεχνοτροπιών

Παραδείγματα

(α) i. Να συγκρίνετε τη μορφή της Ελένης, όπως αυτή παρουσιάζεται στα ομότιτλα ποιήματα των Γ. Σεφέρη και Αλμπέρ Σαμαίν, συζητώντας την άποψη ότι στο ποίημα του Σεφέρη το ομώνυμο πρόσωπο λειτουργεί ως σύμβολο (ένα από τα **γνωρίσματα του συμβολισμού** στο ποίημα), ενώ στο ποίημα του Σαμαίν **περιγράφεται ρεαλιστικά**. (Γ.

Σεφέρης, «Ελένη»: ΑΝΠ, 86-90 <εξεταστέο> – Αλμπέρ Σαμαίν, «Ελένη»: ΝΕΛ, 113 <άγνωστο>) [ΔΕΕ: 3]

http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B125/668/4444,19905/index_a_25.html

(β) «Στο απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Ανδρέα Φραγκιά *Άνθρωποι και σπίτια* διακρίνεται η ρεαλιστική επιμονή στη μικρολεπτομέρεια, ενώ στο αφήγημα του Τάκη Κουφόπουλου “Σώματα και χρώματα” κυριαρχούν τα υπερρεαλιστικά στοιχεία»: Να τεκμηριώσετε την πιο πάνω άποψη με αναφορές σε συγκεκριμένα αποσπάσματα των δύο κειμένων». (Α. Φραγκιάς, *Άνθρωποι και σπίτια*: ΚΝΕΛ Γ', 245-246 <εξεταστέο> - Τ. Κουφόπουλος, “Σώματα και χρώματα” <άγνωστο> ΚΝΕΛ Γ', 280-281). [ΔΕΕ: 3]

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C131/594/3924,17154/>

4.2. Ανάλυση των σχέσεων και της οργάνωσης των μερών ή του συνόλου του λογοτεχνικού κειμένου: συσχετισμός / συνεξέταση μορφής-περιεχομένου, διερεύνηση της σχέσης μορφής-περιεχομένου με λεπτομερή αναφορά στο κείμενο (Πεσκετζή: 1995, 141)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η αρχή της συνεξέτασης μορφής και περιεχομένου κατέχει δεσπόζουσα θέση στην ειδική διδακτική του μαθήματος της Λογοτεχνίας. Επομένως, τόσο η διδασκαλία όσο και η αξιολόγηση του μαθήματος ενδείκνυται να οργανώνονται στη βάση της αρχής αυτής. Νοείται ότι για σκοπούς διαφοροποίησης της διδασκαλίας και ιεράρχησης των ερωτήσεων από τις απλές στις περισσότερο δύσκολες, είναι καλό να αρχίζουμε από τις ερωτήσεις περιεχομένου και να προχωρούμε επαγωγικά στις ερωτήσεις συνεξέτασης μορφής-περιεχομένου. Η ίδια πρακτική εισηγούμαστε να εφαρμόζεται και στη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών (διαγωνίσματα και τελικές εξετάσεις).

Παραδείγματα:

(α) Στο πιο πάνω ποίημα, να εντοπίσετε και να εξηγήσετε πέντε (5) συνολικά σημεία που αναφέρονται στην ελληνική φύση, την ιστορία, την πολιτιστική, την πνευματική και τη θρησκευτική παράδοση του ελληνισμού, με τα οποία ο ποιητής αναδεικνύει τη γλώσσα ως καθοριστικό παράγοντα της ελληνικής του ταυτότητας. (β) Να εντοπίσετε μέσα σε στίχους του ποιήματος και στη συνέχεια να καταγράψετε μια παρήχηση και μια οσφρητική εικόνα και να εξηγήσετε τον ρόλο που διαδραματίζουν μέσα στο ποίημα. (Οδ. Ελύτης, *Άξιον Εστί*, «Τα Πάθη»: Ψαλμός Β') (ΠΕ: 2014) [ΔΕΕ: 6, 7]

(β) Η δραματικότητα θεωρείται βασικό χαρακτηριστικό του ποιήματος «Ελένη» του Γ. Σεφέρη: Συμφωνείτε; Αν ναι, να εξηγήσετε πώς, κατά τη γνώμη σας, πετυχαίνει ο Σεφέρης να δραματοποιήσει τον ποιητικό του λόγο. Δικαιολογήστε. (Γ. Σεφέρης, «Ελένη»: ΑΝΠ: 86-90) (ΚΕΕ Α, 84: ερ. 4) [ΔΕΕ: 20, 25]

(γ) Ο ποιητής, αξιοποιώντας την ιστορική του μνήμη, κινείται άνετα μέσα στον ιστορικό χρόνο (παρόν - παρελθόν - μέλλον): Να αναλύσετε πώς φαίνεται αυτό στο ποίημα. Να στηρίξετε την απάντησή σας στους χρόνους των ρημάτων και στην επιλογή των λέξεων. (Γ. Ρίτσος, «Ρωμιοσύνη»: ΑΝΠ: 199-200 (ΚΕΕ Α, 106: ερ. 1) [ΔΕΕ: 6, 24]

(δ) Τα ποιήματα «Αλεξανδρινοί βασιλείς» και «Περιμένοντας τους βαρβάρους» έχουν χαρακτηριστεί ως «θεατρικά δρώμενα ανοιχτού χώρου». Να τεκμηριώσετε την πιο πάνω διαπίστωση με συγκριτικές αναφορές στα δύο ποιήματα. (Κ. Π. Καβάφης, «Αλεξανδρινοί βασιλείς» <εξεταστέο> (ΑΝΠ: 50-51) - «Περιμένοντας τους βαρβάρους» <συνεξεταζόμενο> (ΑΝΠ: 45-46) [ΔΕΕ: 20, 22, 23, 25]

4.3. Κριτική ανάλυση κειμένου βάσει δεδομένων απόψεων: Συζήτηση και σχολιασμός μιας δεδομένης άποψης για ένα λογοτεχνικό κείμενο (Χοντολίδου: 1989, 79)

Παραδείγματα:

(α) [Να εξετάσετε / Να διακρίνετε] ποιους στίχους του ποιήματος είχε υπόψη του ο Κ. Κουλουφάκος στη μελέτη του *Ο προβληματισμός στην ποίηση του Γ. Ρίτσου*, όταν έγραφε: «Εδώ το πρόβλημα της μοναξιάς εκμηδενίζεται σαν τέτοιο, με τον πιο πανηγυρικό τρόπο... Δε βρίσκει χώρο να υπάρξει, γιατί η ως τη θυσία προσήλωση στο ιδανικό της λευτεριάς, ανοίγει μια δίοδο κι ολόκληρος ο κόσμος με τις αξίες του πλημμυρίζει τη σπηλιά και την ψυχή του ανθρώπου...» (Γ. Ρίτσος, *Αποχαιρετισμός*, ΑΝΠ: 207, ερ. 2) [ΔΕΕ: 6, 30, 32]

(β) Όπως διαπιστώνει η Ν. Κοκκινάκη, «χρειάζεται μόχθος για να μιλήσεις έτσι που να καλύπτεις όχι μόνο το δικό σου συναίσθημα αλλά και των άλλων»: Πιστεύετε, με βάση το κείμενο που διαβάσατε, ότι συμφωνεί ο τρόπος που γράφει ο Γιώργος Ιωάννου μ' αυτή τη θέση; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. (Γ. Ιωάννου, «+13/12/43») (ΚΕΕ Β': 150, ερ. 6) [ΔΕΕ: 13, 32]

(γ) «Η παντοκρατορία της ακοής στην ποίηση του Καβάφη είναι τέτοια ώστε κάθε ήχος, κάθε φωνή, κάθε άγνωστος ψίθυρος, αποκτούν ορατές διαστάσεις», όπως παρατηρεί ο Δ. Δημηρούλης. Να καταγράψετε και να αναλύσετε τα σημεία του ποιήματος που δικαιολογούν την παραπάνω άποψη. (Κ.Π. Καβάφης, «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον») (ΚΕΕ Γ': 34, ερ. 6) [ΔΕΕ: 6, 22, 25]

5. Σύνθεση: Δημιουργική ικανότητα για οργάνωση διάφορων στοιχείων σε ένα νέο σύνολο (προϋποθέτει όλες τις προηγούμενες νοητικές δεξιότητες). «Ένωση τμημάτων ή στοιχείων, με στόχο να αποτελέσουν ένα συγκροτημένο όλο» (Κασσωτάκης: 2013, 206)

Ενδεικτικά ρήματα ερωτήσεων: ανακατασκευάζω, αναπτύσσω, ανασυνθέτω, συγκεντρώνω, συνθέτω, συστηματοποιώ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

(α) Στο απόσπασμα η εικόνα του παρελθόντος παρουσιάζεται έμμεσα κατά τη διαδρομή του ποιήματος. Με βάση τους υπαινιγμούς που γίνονται, να ανασυνθέσεις την εικόνα του κοινωνικού και ιστορικού παρελθόντος. (Μ. Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.») (ΠΕ: 2015) [ΔΕΕ: 6, 18, 19]

(β) Να ανασυνθέσετε την εποχή στην οποία αναφέρεται το πεζογράφημα, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία που σας δίνει γι' αυτήν το κείμενο. (Γ. Ιωάννου, «+13/12/43») (ΚΕΕ Β': 149, ερ. 3) [ΔΕΕ: 6, 18, 19]

γ) Να αναπτύξετε την πορεία της ποιητικής αφήγησης (αφετηρία, κλιμάκωση, κορύφωση, τέλος) και να εξηγήσετε πώς συνδέονται μ' αυτήν τα πρόσωπα του ποιήματος. (Τ. Σινόπουλος, «Φίλιππος») (ΚΕΕ Γ': 120, ερ. 1) [ΔΕΕ: 10]

(δ) Να ανασυνθέσετε την εσωτερική πορεία του ποιήματος: Πώς ξεκινά, πώς εξελίσσεται και πώς κορυφώνεται; (Γ. Σεφέρης, «Ελένη») (ΑΝΠ: 89, ερ. 11) [ΔΕΕ: 6.3]

6. Αξιολόγηση: κρίση της αξίας ή της ποιότητας ή της άποψης, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια

Ενδεικτικά ρήματα ερωτήσεων: αξιολογώ, αποτιμώ, κρίνω, σχολιάζω, εκτιμώ, ιεραρχώ, ελέγχω, διαπιστώνω

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

(α) Να σχολιάσετε/ Να αξιολογήσετε τη στάση του ποιητή απέναντι στην πολιτική κατάσταση της εποχής, όπως διαφαίνεται στο πιο πάνω απόσπασμα. (Μ. Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη. Μέρρες του 1969 μ.Χ.») (ΠΕ: 2009) [ΔΕΕ: 30, 32]

(β) Να κρίνετε τη στάση του Πετρή, λαμβάνοντας υπόψη τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε τη θυσία του γιου του. Δικαιολογήστε με αναφορές σε συγκεκριμένα αποσπάσματα του διηγήματος. (Γ. Φιλίππου Πιερίδης, «Ο πορτοκαλόκηπος») [ΔΕΕ: 30, 31, 32]

(γ) «Στο απόσπασμα είναι ευδιάκριτες η ένταση και η αγωνία που συνεχούν το ποιητικό υποκείμενο, φορτίζοντας ανάλογα την εκφορά και τον τόνο του λόγου του». Να σχολιάσετε την πιο πάνω άποψη επεξηγώντας τι προκαλεί την αγωνία του ποιητικού υποκειμένου και με ποια τρία σχήματα λόγου αποδίδεται αυτή. Δικαιολογήστε. (Κ. Μόντης, *Δεύτερο γράμμα στη μητέρα*, Θ' (ΚΚΛ, 184-185). [ΔΕΕ: 6, 7]

ΤΕΛΟΣ